

Kan brunstmangel hos lamma skyldes uteblitt pubertet?!

Forfatter

Håvard Nørstebø, Animalia

Trond Svare, Animalia

Åshild Øritsland Våge, Animalia

Sammendrag

I 2012 ble det gjennomført en undersøkelse for å finne ut om lam som ikke viser brunst første paringssesong kommer for seint i puberteten. Undersøkelsen viste at 7,6% av påsettlammene ikke viste brunst, men at alle lam som senere ble slaktet på grunn av brunstmangel var kjønnsmodn

Publisert

2013

Referanse

Sau og Geit nr. 5/2013

Utskriftsdato

20.01.2025 www.fag.nsg.no

Kan brunstmangel hos lammas skyldes uteblitt pubertet?

I 2012 ble det gjennomført en undersøkelse for å finne ut om lam som ikke viser brunst første paringssesong kommer for seint i puberteten. Undersøkelsen viste at 7,6% av påsettlammene ikke viste brunst, men at alle lam som senere ble slaktet på grunn av brunstmangel var kjønnsmodne.

Økonomisk gunstig å pare påsettlam

I norsk saueproduksjon er det svært utbredt at søyene lammer første gang ved ett års alder. I 2011 ble 87,5% av søyelammene som var registrert i Sauekontrollen paret. I en studie av norske søyelam fra slutten av 70-tallet ble det konkludert med at søyer som fikk lam ved ett års alder hadde større avdrått i løpet av livet enn de som lammet første gang som toåringer. Lamming ved ett års alder var derfor økonomisk gunstig. I tillegg vil lamming ved ett års alder forkorte generasjonsintervallet og gi raskere avlsmessig framgang. Det er også økonomisk ugunstig at ikke-drektige dyr føres og tar opp plass i sauehuset gjennom vinteren.

Variierende omfang av problemet

Mange produsenter erfarer at det kan være vanskelig å observere brunst hos påsettlammene eller at de finner mange tomme åringer ved foster-tellinga. Tomme åringer kan variere mye fra år til år og mellom besetninger. Det finnes heller ikke noe entydig svar på problema. Tiltak vil være avhengig av årsakene. Et sentralt spørsmål i denne sammenheng er derfor om påsettlammene som ikke viser brunst

eller ikke tar seg, blir kjønnsmodne før eller i løpet av første paringssesong eller om de først når puberteten etter at paringssesongen er over.

Undersøkelse med fokus på brunstproblematikk

I forbindelse med en studentoppgave på Norges Veterinærhøgskole ble det i 2012 gjort en undersøkelse i fem besetninger i Nord-Rogaland. Formålet var å finne ut hvor stor andel av påsettlammene som ikke viste brunst i paringsperioden, som ikke hadde vært gjennom puberteten.

Besetningene hadde alle over 100 vinterføra søyer, men opplevde ulik grad av problemer med brunstmangel hos søyelammene. Det var til sammen 304 påsettlam i de fem besetningene. Det ble utført brunsttesting med vær i alle besetningene.

Ved slutten av paringsperioden ble det tatt ut blodprøver av påsettlammene som ikke hadde vist brunst. Blodprøvene ble analysert for hormonet progesteron som produseres

i eggstokkene hos søyer i midtre del av brunstsyklusen. Høye verdier tydet på at individet hadde aktive eggstokker og hadde vært gjennom puberteten. De fleste lammene med brunstmangel ble slaktet på etterjulsvinteren og livmor og eggstokker ble undersøkt. Disse organene vil øke merkbart i størrelse når lammene kommer i puberteten. Ved å sammenholde funn fra blodprøvene og fra slakteriet, var det derfor mulig å si om lammene som ikke hadde aktive eggstokker ved blodprøveuttak likevel hadde gjennomgått puberteten før de ble slaktet.

Inaktive eggstokker etter paring, men kjønnsmoden ved slakt

Undersøkelsen avdekket at 23 av lammene ikke viste brunst i løpet av paringsperioden. Blodprøvene avslørte at en tredjedel av disse hadde inaktive eggstokker ved avslutning av paringsperioden. Av denne tredjedelen ble alle, bortsett fra ett lam, sendt til slakt på seinvinteren. Alle ble klassifisert som

Av 304 påsettlam var det 23 (7,6%) som ikke viste brunst i paringsperioden. En tredel av disse hadde ingen eggstokkaktivitet på slutten av paringsperioden, men ved slakting på seinvinteren var alle kjønnsmodne.

kjønnsmodne. Disse kan ha kommet i puberteten etter at paringsperioden var slutt, eller de kan ha avsluttet brunstperioden før eller i løpet av paringsperioden.

Aktive eggstokker, men ingen brunst

To tredjedeler av dyrene i undersøkelsen hadde aktive eggstokker ved slutten av paringsperioden, men var likevel ikke registrert som brunstige. Aktive eggstokker forteller oss at lammet har gjennomgått puberteten, men det er umulig å si når det har skjedd. Lammet kan med andre ord ha hatt flere brunstsykluser før blodprøvene ble tatt. Grunnen til at man ikke har observert brunst hos lammene kan være at de har vist svake brunsttegn, hatt kort brunst eller at brunstregistreringen ikke har vært god nok. Man kan tenke seg at faktorer som lammenes ernæringstilstand, utforming av fjøs og innredning og samspill mellom dyr i flokken er av betydning for hvor kraftig brunstaterferd som vises. Du kan lese mer om brunstproblemer hos påsettlam i Sau og Geit nr. 6/2012.

Vær grundig ved brunstregistrering hos påsettlam

Problemer med brunstmangel kan ha en rekke ulike årsaker. Samspill mellom ernæring, oppstalling og helse kan gi for sein kjønnsmodning og være en del av problemet. Denne undersøkelsen tyder imidlertid på at de fleste av dyrene blir kjønnsmodne før paringsperioden er over. To tredjedeler av lammene i undersøkelsen hadde aktive eggstokker ved slutten av paringsperioden. Dette vil si at lammene har vært brunstige, men det er likevel ikke blitt oppdaget ved brunstregistrering. Siden også alle med inaktive eggstokker ved slutten av paringsperioden var kjønnsmodne ved slakt, kan det ikke utelukkes at noen av disse har hatt brunster som ikke har blitt oppdaget. Dersom en har fine lam og et fjøs som fungerer bra, er det beste rådet som kan gis å være ekstra grundig og bruke god tid ved registrering av brunst hos påsettlammene.

*Av Håvard Nørstebø,
Trond Svare
og Åshild Øritsland Våge*

(Foto Grethe Ringdal)

VOSS Landbruksrekningskap

“Godt, enkelt og lettfattelig” - fra vurdering i fagbladet Norsk Landbruk

Komplett frå bilagsføring til ferdige liknings skjema og skatteutrekning

Landbruksdata
VOSS AS

Også elektronisk innlevering
Pris: kr. 2000,- (årleg vedlikehald: 925,-)

Gratis demo på nettet!

Tlf. 56 52 98 55 - post@landbruksdata.no - www.landbruksdata.no

Tips til brunstregistrering hos påsettlam:

Brunsten hos sau varer i gjennomsnitt 30 timer hos voksne, men er minst 10 timer kortere hos påsettlam. De viktigste brunsttegnene er rastløshet, stårefleks for vær, risting på halen, svullen vulva og i noen tilfeller klart slim fra vulva. Få av brunsttegnene er synlige dersom det ikke brukes vær ved testing.

- **Bruk god tid og ikke stol utelukkende på væren**

Værene foretrekker ofte eldre søyer eller dyr med høy rang. På grunn av dette vil noen værer, spesielt utover i paringsperioden, gjøre en dårlig snusejobb. Dette kan føre til at en del lam blir oversett. Når man tester brunst bør man derfor være nøye med å se rundt i bingen etter «sjenerte» søyelam som kun viser svake brunsttegn. Påsettlam viser generelt mindre og svakere brunsttegn enn eldre søyer og mange bruker tid før de viser seg for væren.

- **Se etter de svake brunsttegnene hos påsettlammene**

Mens ei voksen søye som regel kommer bort til væren og aktivt viser

at hun er brunstig, vil mange lam, særlig de som er lavt i rang, kun vise svake brunsttegn. Svake brunsttegn kan være:

- Lammet følger væren med blikket, men kommer ikke bort til han.
- Enkelte dyr vil kun vifte med halen for eksempel når væren breker.
- Nedsatt matlyst.

Skal man oppdage disse tegnene er det avgjørende at man bruker god tid.

- **Sørg for hensiktsmessig oppstalling**

Påsettlammene bør oppstalles for seg selv, i små grupper og ikke rett overfor eldre søyer. Dette er viktig for at dominante søyer ikke skal «overskygge» lammenes brunst og vilje til å vise seg for væren. I tillegg er dette viktig for at væren skal bry seg om lammene heller enn eldre søyer. Det er også viktig å ikke ha for mange dyr i samme bing i paringsperioden. Bakgrunnen for dette er både at væren får bedre mulighet til å snuse opp alle lammene, at dyr med lav rang skal få mulighet til å vise seg og at det er enklere for den som registrerer brunst å oppdage dyr med svake brunsttegn.

- **Prøv ulike værer**

Væren vil kunne påvirke brunstuttrykket til søyene. Generelt vil høy alder og høy rang på væren gi kraftigere brunstadsferd. Der det er mulig kan det derfor være en fordel å la ulike værer snuse på påsettlammene.

- **Sjekk brunst hos lam ofte**

Påsettlam har ofte kortere brunster enn voksne søyer og man kan derfor risikere at hele brunsten faller mellom to brunstsjekker. Dersom en tidligere har hatt problemer med å få påsettlam drektige kan det være lurt å sjekke lammene minst tre ganger per dag.

- **Sjekk brunst når det er ro i huset**

Man bør sjekke brunst hos dyra når det er ro i fjøset, da er det lettest å oppdage brunst. Man skal heller ikke se bort fra at nærvær av mennesker kan gjøre at enkelte påsettlam ikke viser brunst. Man kan derfor vurdere å la væren gå med påsettlammene, eller la væren bruke fargestift og evt. forkle, slik at man ser hvem som er paret.

Roar Pelsindustri
Etablert 1946

Mottar alle sorter skinn for beredning
Alle sau- og lammeskinn leveres vaskbare
Innlevering alle dager, også lørdager og søndager

Beredningspriser sau/lam, stor sau/vær:

1 stk: 310,- / 2-5 stk: 295,- / 6-10 stk: 290,- / 11-25 stk: 285,-
26-50 stk: 270,- / 51-100 stk: 260,-

Vi har henteavtale med de fleste slakterier!

www.roarpels.no – post@roarpels.no - Tlf: 67 54 87 02

Kampebråten 10, Pb 157, 1300 Sandvika.